

Affärsnytt: Rättsfall 2023

BYGGFÖRETAGEN

Affärsnytt

Här är några av de viktigaste rättsfallen inom byggbranschen under 2023

Domar är av betydelse för att förstå och visa innebörden av de lagar och avtalsvillkor som reglerar förhållandet mellan olika parter i byggbranschen. Tillsammans med förarbeten till lagar samt böcker, artiklar med mera förtydligar och kompletterar domarna lagarna och avtalsvillkoren.

Affärsnytt rättsfall tas fram av entreprenadjuristerna på Byggföretagen och ger en sammanfattning av några av förra årets viktigaste rättsfall som berör byggbranschen.

Rättsfallen berör byggbranschens affärsavtal och behandlar främst entreprenadrätt, offentlig upphandling och konsulträtt. Vi har lagt rättsfallen under de fem rubrikerna "Kommersiella entreprenader", "Offentlig upphandling", "Konsumententreprenader", "Konsultavtal" och "Övrigt".

Vi hoppas att dessa domar och sammanfattningar hjälper er att förstå hur lagar, regler och avtalstext kan tolkas och hur de påverkar enskilda affärsavtal. Vi följer fortlöpande de relevanta domar som kommer och som berör byggbranschen.

För de som är intresserade av att läsa mer om rättsfall inom byggbranschen, och få ytterligare insikt i hur lagar och avtalsvillkor tolkas, finns alla tidigare referat i *Entreprenadrättsguiden* som du hittar via Byggföretagens hemsida.

Trevlig läsning!

BYGGFÖRETAGEN

Affärsnytt utges av Byggföretagen
Box 5054, 102 42 Stockholm www.byggforetagen.se
© Byggföretagen 2021

Redaktionen

Claes Sahlin, chefsjurist

Linda W Bisenius, entreprenadjurist

Gustav Gonelius, entreprenadjurist

08 - 587 147 31

08 - 698 58 54

08 - 587 147 35

Innehållsförteckning

Kommersiella entreprenader

Beställarens hyresgäst ansågs vara tredje man i tvist gällande skador på museiföremål	4
Viteskrav för gatuunderhåll var preskriberat då parterna genom sitt agerande ändrat avtalet.....	5
Vikten av att följa "Heta arbeten" tydliggörs	6

Offentlig upphandling

Högsta förvaltningsdomstolen begränsar möjlighet till strategisk prissättning	7
Säkerhetsleverantör brast i hantering av intyg om återopande av annat företags kapacitet.....	8
Prövning av anbuds självständighet när koncern lämnade flera anbud	9

Konsumententreprenader

Försäkringsskada ledde till tvist om husgrund skulle anpassas till boendeändamål.....	10
Entreprenören gick miste om ÄTA-ersättning vid badrumsrenovering.....	11
Entreprenören informerade inte om ångerrätten och gick miste om betalning.....	12

Konsultavtal

Konsultmäklarens skadeståndskrav mot underkonsulten var preskriberat	13
Konsultbolaget hade rätt att fakturera både milersättning och timarvode vid resor	14

Övrigt

Fullgörandeförsäkring gav ingen ersättning när betalningsreglerna inte följdes	15
Högsta domstolen har tolkat begreppet "myndighets ingripande"	16
Tvist om sulfidhaltiga bergmassor som överläts utan betalning.....	17
Fråga om utlämnande av personalliggare har prövats av Högsta domstolen och EU-domstolen.....	18

Beställarens hyresgäst ansågs vara tredje man i tvist gällande skador på museiföremål

I ett uppmärksammat fall har Svea hovrätt bedömt att en beställares hyresgäst faller under begreppet "tredje man" enligt AB 04 kap. 5 § 13. Detta innebär att entreprenören kan bli ansvarig för beställarens skadestånd till hyresgästen som en följd av utförda entreprenadarbeten. Tolkningen går tvärt emot ett utlåtande från Föreningen Byggandets Kontraktskommitté (BKK) och den som vill säkerställa att standardavtalets avsedda balans och riskfördelning upprätthålls kan behöva göra justeringar i sina avtal.

Målet rörde Statens Fastighetsverk (SFV) som hade upphandlat entreprenadarbeten för ombyggnad och renovering av förrådsutrymmen i ett bergrum som hyrdes av Nordiska museet för förvaring av museiföremål. Under entreprenadtiden uppkom skador på dessa föremål på grund av damm från betongsprutning, vilket ledde till att museet fick ersättning från SFV. SFV krävde i sin tur entreprenören på skadestånd.

BKK:s förtydligande saknade betydelse för tolkningen av begreppet

Hovrättens prövade bland annat om Nordiska museet, som hyresgäst, skulle ses som tredje man enligt nämnda paragraf i AB 04. Domstolen fann att parterna inte hade en gemensam syn på bestämmelsens tolkning i det aktuella fallet. Hovrätten tolkade bestämmelsen enligt ordalydelsen trots att BKK år 2012 uttalat att avsikten med bestämmelsen inte varit att inkludera skadeståndskrav grundade på beställarens avtalsrelationer med exempelvis en hyresgäst. Domstolen ansåg att "tredje man" i juridiskt språkbruk innefattar alla som inte är part i avtalet och att BKK:s förtydligande saknade betydelse för tolkningen av begreppet.

Trots hovrättens bedömning fann man att SFV inte hade rätt till skadestånd från entreprenören i det aktuella fallet.

Svea hovrätts dom 2023-04-05 i mål nr T 13155-20

Analys: Hovrättens tolkning innebär en utvidgning av entreprenörens skadeståndsansvar jämfört med BKK:s intention med bestämmelsen i AB 04 kap. 5 § 13. Hovrättens slutsats är diskutabel. Även om domen inte är prejudicerande kan den påverka tolkningen i framtida fall. För att bibehålla den avsedda riskfördelningen kan parterna behöva anpassa sina avtal, exempelvis genom att specificera tolkningen av "tredje man" i enlighet med BKK:s utlåtande. BKK:s utlåtande hittar du på föreningens hemsida.

Viteskrav för gatuunderhåll var preskriberat då parterna genom sitt agerande ändrat avtalet

En kommun genomförde en upphandling för löpande gatuunderhåll. Bolaget som utförde arbetena stämde kommunen för utebliven ersättning, medan kommunen genstämde för förseningsviten. En fråga i målet var om parternas agerande innebar en ändring av det ursprungliga avtalet om årliga slutbesiktningar. Enligt bolaget hade man från kontraktets början följt en annan praxis genom att använda den webbaserade underhållsportalen Driftportalen där arbeten ansågs slutbesiktade när kommunen markerade dem som "godkända för fakturering". Kommunen hävdade att detta system enbart var för intern administration och påverkade inte förseningsviten.

Hovrätten anförde att bevisningen i målet gav starkt stöd för att parterna faktiskt tillämpat en annan ordning för godkännande och slutbesiktning av det löpande gatuunderhållet än den som framgick av kontraktshandlingarna. Hovrätten ansåg vidare att det inte skulle varit ändamålsenligt med årliga slutbesiktningar sett till arbetenas karaktär som bestod av bland annat potthålslagningar. Det faktum att det inte gjorts någon årlig slutbesiktning talade i samma riktning. Sammantagen fann hovrätten det visat att det funnits en gemensam avsikt mellan parterna att arbetena skulle anses slutbesiktade när de godkännts i Driftportalen. Parterna hade genom så kallat konkludent handlande ändrat avtalet i denna fråga.

Parterna hade genom så kallat konkludent handlande ändrat avtalet

Som en konsekvens av detta skulle anspråk på viten framställas senast tre månader efter att respektive underhållsarbete godkännts i Driftportalen (jfr AB 04 kap. 5 § 3). Hovrätten fastställde att kommunens krav på ersättning för förseningsviten, som markerats som "godkända för fakturering" före ett visst datum, var preskriberade.

Svea hovrätts dom 2023-06-21 i mål nr T 5717-21

Analys: Detta avgörande belyser hur betydelsefullt parternas faktiska agerande är i ett avtalsförhållande. Även om det finns en tydlig reglering i skriftliga avtalsvillkor kan parterna ändra villkoren genom att de agerar på ett annorlunda sätt. Det är alltså viktigt att man som part känner till avtalsvillkoren och agerar i enlighet med dem, annars riskerar man att oavsiktligen bli bunden av ändrade villkor.

Vikten av att följa ”Heta arbeten” tydliggörs

I samband med att ett äldre kurortshotell skulle renoveras uppstod en brand som orsakade omfattande skador. Branden uppstod i samband med att entreprenörens snickare använde en varmluftspistol för färgborttagning. Denna incident utlöste en komplicerad försäkringsprocess och en långdragen rättstvist som i slutändan gick hela vägen till Högsta domstolen.

Två centrala frågor behandlades av Högsta domstolen, dels en tidigare doms betydelse för domstolsprövningen, dels tolkning av försäkringsvillkor med undantag vid grov vårdslöshet. Högsta domstolen klargjorde först att en tidigare dom, där entreprenören nekats ersättning ur sin ansvarsförsäkring, endast hade bevisverkan i det nya målet. Gällande den andra frågan framhöll domstolen att grov vårdslöshet, i detta fall bristen på förebyggande åtgärder under brandfarligt arbete, kan leda till att en försäkring inte blir gällande.

Relevanta åtgärder enligt kontrollistan ”Heta arbeten” hade inte vidtagits

Arbetena på kurortshotellet träffades av säkerhetsföreskrifter för ”Heta arbeten”. Trots detta hade nödvändiga säkerhetsåtgärder inte vidtagits. Användningen av varmluftspistol ansågs i sig inte vara grovt vårdslöst, men med tanke på den höga brandrisken vid arbete på en gammal träfasad krävs enligt domstolen åtgärder för att minska risken. Arbetet hade utförts av en oerfaren snickare som inte var utbildad i ”Heta arbeten” utan tillsyn. Några konkreta åtgärder hade inte vidtagits för att minska risken för brand eller släcka brand. Relevanta åtgärder enligt kontrollistan ”Heta arbeten” hade inte heller vidtagits. Högsta domstolen bedömde, med hänsyn till att arbetena utfördes inom yrkesmässig verksamhet, att detta utgjorde grov vårdslöshet. Försäkringen gällde därför inte i detta fall.

Högsta domstolens dom 2023-08-22 i mål nr T 2755-22

Analys: Avgörandet visar vikten av att följa säkerhetsföreskrifter för ”Heta arbeten”. Trots att avsaknad av certifiering inte ensamt var avgörande hade adekvat utbildning och relevanta skyddsåtgärder sannolikt påverkat utfallet. Risk för skador av allvarigare slag är ett naturligt inslag i en entreprenörs verksamhet. Domen visar på vikten av att ta hänsyn till detta och arbeta förebyggande både kompetensmässigt och praktiskt då konsekvenserna för den som brister i sådana avseenden kan bli brutala.

Högsta förvaltningsdomstolen begränsar möjlighet till strategisk prissättning

Högsta förvaltningsdomstolen har prövat frågan om det är tillåtet för en upphandlande myndighet att ställa upp ett obligatoriskt krav som förbjuder negativa delpriser. Målet gäller en upphandling för utförande av gång- och cykelväg. Enligt ett obligatoriskt krav skulle samtliga priser i mängdförteckningen och å-priser var för sig överstiga eller som lägst vara noll kronor. Inget delpris fick alltså vara negativt. Genom tilldelningsbeslut i mars 2021 förkastades ett anbud eftersom det innehöll ett negativt delpris.

Högsta förvaltningsdomstolen har nu prövat frågan och baserade sitt beslut på tidigare domar från 2018 och 2020 kända som golvpris- och takprisdömmarna (HFD 2018 ref. 50 och HFD 2020 ref. 24). Domstolen fastställde att det inte alltid är fel att begränsa hur leverantörer sätter priser i sina anbud. Men det är inte rätt att direkt avvisa ett anbud bara för att det är onormalt lågt. Domstolen konstaterade därefter att det aktuella kravet inte hindrade leverantörerna från att konkurrera med priser ända ned till noll kronor. Leverantörerna kunde därför erbjuda sig att arbeta gratis, men inte erbjuda sig att betala den upphandlande myndigheten för att få utföra arbetena.

/// Leverantörerna kunde erbjuda sig att arbeta gratis, men inte erbjuda sig att betala den upphandlande myndigheten för att få utföra arbetena

Kravet hade enligt den upphandlande myndigheten ställts upp för att förhindra strategisk prissättning. Högsta förvaltningsdomstolen anförde att priskravet, snarare än att verka konkurrensbegränsande, i realiteten kunde anses främja konkurrensen. Domstolen ansåg dessutom att kravet inte satte reglerna om onormalt låga anbud ur spel. Sammantaget ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att priskravet var förenligt med upphandlingslagstiftningen.

Högsta förvaltningsdomstolens dom 2023-02-23 i mål nr 766-22 (HFD 2023 ref. 7)

Analys: Det finns inte något generellt förbud i upphandlingslagstiftningen för anbudsgivare att tillämpa strategisk prissättning. Upphandlande myndigheter försöker dock ofta på olika sätt påverka leverantörernas prissättning för att undvika strategisk prissättning och onormalt låga anbud. Domen medför att upphandlande myndigheter nu kan förbjuda delpriser under noll kronor vilket begränsar anbudsgivarnas möjlighet till strategisk prissättning. I den situation en anbudsgivare lämnar ett anbud med en total anbudssumma som anses vara onormalt låg gäller dock fortsatt att upphandlande myndigheter inte får utesluta anbud automatiskt utan måste tillämpa reglerna om onormalt låga anbud.

Säkerhetsleverantör brast i hantering av intyg om åberopande av annat företags kapacitet

I en upphandling utförd av ett kommunalt bostadsbolag för ombyggnad av ett passersystem lämnades endast tre anbud, varav ett diskvalificerades. Bolaget som diskvalificerades begärde omprövning och anförde att det vinnande bolaget, som åberopade andra bolags kapacitet, lämnade intyg som inte uppfyllde kraven på tydlighet och omfattning enligt upphandlingsdokumenten.

I upphandlingsdokumenten specificerades kravet på att åberopa andra företags kapacitet. Det krävdes att anbudet skulle inkludera intyg från berörda företag, vilka skulle specificera vilka resurser som ställdes till förfogande samt åtagandets omfattning. De inlämnade intygen, som var identiska, intygade endast att en namngiven underentreprenör tillät att den vinnande anbudsgivaren åberopade deras tekniska kapacitet för att uppfylla auktorisationskrav enligt Elsäkerhetsverket.

Intyget saknade detaljer om vilka specifika resurser som skulle tillhandahållas och i vilken omfattning

Däremot saknade intyget detaljer om vilka specifika resurser som skulle tillhandahållas och i vilken omfattning. Detta ledde till att Förvaltningsrätten ansåg att anbudet inte borde ha kvalificerats för utvärdering eftersom det inte uppfyllde alla obligatoriska krav. Kammarrätten instämde i denna bedömning. På grund av att inga andra godtagbara anbud förelåg blev det enligt kammarrätten nödvändigt att göra om hela upphandlingen.

Kammarrättens i Jönköping dom 2023-06-09 i mål nr 508-23

Analys: I offentliga upphandlingar finns vissa möjligheter att åberopa ett annat företags kapacitet för att uppfylla kraven i en upphandling. Det finns dock ingen uttrycklig lagbestämmelse i LOU som detaljerat beskriver hur ett intyg ska se ut och vad det exakt ska innehålla. Det är upp till den upphandlande myndigheten att definiera dessa krav i sina upphandlingsdokument och det är anbudsgivarens ansvar att se till att dessa krav uppfylls. En bristfällig utformning av intyget kan leda till att anbudet inte uppfyller alla krav och därmed riskerar anbudet att förkastas.

Prövning av anbuds självständighet när koncern lämnade flera anbud

I en uppmärksammas dom från kammarrätten i Jönköping behandlades frågan om självständigheten hos anbud från bolag inom samma koncern i en offentlig upphandling. Bakgrunden till målet är att en kommun genomförde en upphandling av ramavtal för drift- och anläggningsentreprenad inom gata och park uppdelat i tre geografiska entreprenadområden. Tre olika bolag från en och samma koncern tilldelades varsitt område. Detta väckte frågor om anbudens självständighet.

Kammarrätten anförde att det inte finns något förbud för bolag som har band sinsemellan att lämna separata anbud i en upphandling. Om det finns objektiva skäl att tvivla på anbudens självständighet och oberoende måste dock, enligt EU-domstolens praxis, upphandlande myndigheter undersöka alla relevanta omständigheter. Om det visar sig att anbuderna inte är oberoende och självständiga ska anbudsgivaren inte tilldelas kontraktet.

/// Koncernchefen kunde inte förklara varför anbuderna skilde sig exakt 5 000 kronor åt för varje entreprenadområde

Det lägsta anbudet låg på 18 miljoner kronor. Koncernchefen förklarade att anbuderna var oberoende och att koncernförhållandet medfört konkurrensfördelar, men kunde inte förklara varför anbuderna skilde sig exakt 5 000 kronor åt för varje entreprenadområde. Det framstod som att anbudssummorna beslutats i samförstånd. Kammarrätten ansåg att det fanns skäl att ingripa mot upphandlingen genom rättelse på så sätt att ny anbudsprövning görs efter det att kommunen närmare har utrett och prövat om koncernbolagens anbud är självständiga och oberoende i förhållande till varandra.

Kammarrättens i Jönköping dom 2023-06-12 i mål nr 3530-22

Analys: Domen tydliggör att när koncernbolag deltar i offentlig upphandling genom att lämna separata anbud är det avgörande att dessa anbud tas fram självständigt och oberoende av varandra. Det är viktigt att undanröja misstankar om samordning eller konkurrensbegränsande ageranden. Koncernbolagen bör vara förberedda på att kunna redogöra för sina anbuds självständighet och oberoende. Om koncernbolagen inte kan garantera oberoende finns det en risk att anbuderna förkastas. Detta beror på att sådana anbud kan anses bryta mot upphandlingsregelverkets grundläggande principer om rättvis konkurrens och likabehandling.

Försäkringsskada ledde till tvist om husgrund skulle anpassas till boendeändamål

Med anledning av en försäkringsskada anlätades en entreprenör via ett försäkringsbolag av en privatperson för att återställa en husgrund som blivit instabil på grund av skyfall. Tvist uppstod om en rad frågor, bland annat om det ingått i entreprenörens åtagande att utföra förbättringsarbeten som medfört att husgrunden anpassades för boendeändamål.

Tingsrätten ansåg att de särskilda reglerna gällande småhusentreprenader i 51-61 §§ konsumenttjänstlagen var tillämpliga. Enligt 51 § i konsumenttjänstlagen gäller det som konsumenten påstår har avtalats om arbetets omfattning om inte annat framgår av ett skriftligt avtal eller av omständigheterna i övrigt. Enligt tingsrätten låg det på entreprenören att visa att grundlösningen inte uppförts för boendeändamål.

Enligt tingsrätten låg det på entreprenören att visa att grundlösningen inte uppförts för boendeändamål

Tingsrätten framhöll att det visserligen fanns en viss ursprungssannolikhet för att avtalet inte omfattade en husgrund för boendeändamål eftersom beställningen grundade sig på en försäkringsskada och då huset tidigare endast stöttats upp på plintar. Även brev skickat från försäkringsbolaget till privatpersonen talade i samma riktning. Dock fanns det också omständigheter som talade för privatpersonens uppfattning, bland annat att entreprenören lämnat en offert för slutlig inredning för boendeändamål. Sammanfattningsvis, då det fanns omständigheter som talade både för och emot att avtalet omfattat en grundlösning för boendeändamål, ansåg tingsrätten att entreprenören inte förmått styrka sitt påstående.

Givet detta fann tingsrätten att entreprenören ej utfört arbetena fackmässigt och gav privatpersonen rätt till ett prisavdrag om 600 000 kr. Hovrätten delade i allt väsentligt tingsrättens bedömning och fastställde tingsrättens domslut.

Svea hovrätts dom 2023-04-04 i mål nr T 14125-20

Analys: Vid entreprenader relaterade till försäkringsskador är det vanligt förekommande med brister i avtalen, och oenighet gällande ansvarsfördelning mellan försäkringsbolag, entreprenör och beställare är ett återkommande tema. Det är av yttersta vikt att entreprenörer gentemot privatpersonen skriftligen dokumenterar de arbeten som ingår i deras åtaganden, särskilt gällande förbättringsarbeten som inte täcks av försäkringsersättningen.

Entreprenören gick miste om ÄTA-ersättning vid badrumsreovering

En entreprenör hade anlåtats av två privatpersoner för att utföra reovering av badrummet i deras bostad. Enligt kontraktet skulle arbetet utföras till fast pris. När arbetena var slutförda skickade entreprenören en faktura för de tilläggsarbeten som utförts och tvist uppkom angående om privatpersonerna var skyldiga att betala något utöver det överenskomna fasta priset. Saken prövades först i tingsrätten, som gav entreprenören rätt till ersättning, men målet överklagades till hovrätten som gjorde en annan bedömning.

Hovrätten anför att det i parternas kontrakt har angivits att det kan tillkomma extra kostnader. Avgörande för om entreprenören har rätt till ytterligare betalning är då vad det avtalade fasta priset har omfattat. I 38 § i konsumenttjänstlagen anges att en näringsidkare har rätt till pristillägg för utförda tilläggsarbeten i enlighet med 8 § i samma lag. Det krävs då att entreprenören kan visa att det faktiskt är fråga om tilläggsarbeten, det vill säga att arbetena inte omfattas av det fasta priset, att behovet har framkommit när tjänsten utfördes samt att man underrättat beställaren och begärt anvisningar.

/// Entreprenören hade inte presenterat någon skriftlig dokumentation om utförande av tilläggsarbeten

Hovrätten noterar att entreprenören inte presenterat någon skriftlig dokumentation om utförande av tilläggsarbeten och att det inte gjordes några anteckningar på den ÄTA-lista som satts upp i lägenheten. Hovrätten konstaterar, att trots att parterna i kontraktet avtalat om att tilläggsarbeten kan meddelas muntligt, talar flera omständigheter i det aktuella fallet emot att det rör sig om tilläggsarbeten. Sammantaget finner hovrätten att entreprenören inte förmått att visa att man utfört tilläggsarbeten där man underrättat beställaren och begärt anvisningar. Entreprenören hade därför inte rätt till pristillägg.

Hovrättens för västra Sverige dom 2023-05-26 i mål nr T 4062-22

Analys: Detta är ett belysande exempel på vikten att man som entreprenör hanterar ÄTA-arbeten på ett korrekt sätt. En tråkig konsekvens när dessa bitar inte sitter på plats är att man som entreprenör helt kan förlora rätten till ersättning. Till de standardavtalen som används för arbeten åt privatpersoner, Hantverkarformuläret 17 och ABS 18, finns särskilda blanketter för ändrings- och tilläggsarbeten. Genom att använda dessa säkerställer entreprenören sin rätt till betalning samtidigt som risken för kommunikationsmissar minskar. *Domen har överklagats till Högsta domstolen och har inte vunnit laga kraft.*

Entreprenören informerade inte om ångerrätten och gick miste om betalning

En entreprenör kontaktades av en privatperson per telefon för utförande av en viss åtgärd, men vad som överenskommits var parterna inte överens om. Privatpersonen framhöll att lagen om distansavtal och avtal utanför affärslokal (distansavtalslagen) var tillämplig och hävdade att han inte var skyldig att betala eftersom han hade rätt att avbeställa tjänsten genom att nyttja den ångerrätt som följer av lagstiftningen. Entreprenören motsatte sig att distansavtalslagen var tillämplig och begärde ersättning för utförda arbeten.

Av distansavtalslagen 1 kap 2 § framgår att lagen är tillämplig på avtal som ingås inom ramen för ett av näringsidkaren organiserat system för att träffa avtal på distans, om kommunikationen uteslutande sker på distans. Tingsrätten konstaterar att det är ostridigt mellan parterna att avtalet ingåtts på distans via telefon. Frågan är då om avtalet ingåtts inom ramen för ett av entreprenören organiserat system för att träffa avtal på distans. Enligt tingsrätten krävs det inte att distansförsäljningen är särskilt omfattande, välorganiserad eller är marknadsförd i någon större utsträckning, eller att det är näringsidkaren själv som har ett organiserat försäljningssystem. Det räcker att det anordnas av någon annan och att näringsidkaren använder sig av det, exempelvis en webbplatsform.

Distansavtalslagen var tillämplig mellan parterna

Entreprenören hade en hemsida med kontaktinformation, information om de tjänster man tillhandahåller samt beställningsformulär för dessa. Entreprenören saknade även en särskild affärslokal och verksamheten bedrevs från en villafastighet. Sammantaget fann tingsrätten att distansavtalslagen var tillämplig och då privatpersonen inte informerats om sin ångerrätt hade han nyttjat den i rätt tid. Följaktligen var privatpersonen inte betalningsansvarig för tjänsten. Hovrätten delade tingsrätten bedömning och fastställde tingsrättens domslut.

Svea hovrätts dom 2023-06-12 i mål nr FT 6329-22

Analys: Att entreprenörer har kontakt med kunder per mejl och telefon är mer regel än undantag. När distansavtalslagen är tillämplig är det dock oerhört viktigt att näringsidkaren informera kunden om deras ångerrätt. Denna dom är ett tydligt exempel på hur entreprenörer som inte följer distansavtalslagens regelverk riskerar att utföra arbete utan att erhålla betalning.

Konsultmäklarens skadeståndskrav mot underkonsulten var preskriberat

En offentlig beställare tecknade ramavtal med en konsultmäklare för konsulttjänster, som i sin tur avtalade med ett konsultföretag. Beställaren anlät sedan konsultföretaget som underkonsult genom mäklaren för om- och tillbyggnad av tunnelbanedepåer, varvid mäklarens roll blev begränsad och direktkontakt skedde mellan beställaren och underkonsulten.

Tvist uppstod om huruvida de bygghandlingar som underkonsulten levererat innehöll fel och brister. Den offentliga beställaren väckte talan mot konsultmäklaren, som i sin tur väckte talan mot underkonsulten. I tingsrätten invände underkonsulten att konsultmäklarens talan var preskriberad och tingsrätten avgjorde detta genom så kallad mellandom. Tingsrätten fann att talan inte vara preskriberad. Inte heller den offentliga beställarens talan mot konsultmäklaren ansågs preskriberad.

Skadeståndsanspråket mot underkonsulten var inte tillräckligt tydligt och konkret

Hovrätten gjorde en annan bedömning gällande frågan om kravet mot underkonsulten var preskriberat. Enligt ABK 09 kap 5 § 6 ska krav på skadestånd framställas skriftligen inom tre månader efter att beställaren fått skälig anledning att anta att konsulten är ansvarig för skadan, dock senast nio månader efter att beställaren fått kännedom om skadan. Konsultmäklaren hade gjort gällande att ett e-postmeddelande, skickat från den offentliga beställaren till underkonsulten med kopia till konsultmäklaren, hade preskriptionsavbrytande verkan. I meddelandet uttrycktes i generella ordalag en oro för ekonomisk skada i projektet. Hovrätten fann dock att meddelandet saknade preskriptionsavbrytande verkan eftersom inget direkt skadeståndsanspråk riktades mot underkonsulten och dessutom var kravet inte tillräckligt tydligt och konkret. Konsultmäklarens rätt att göra gällande krav mot underkonsulten hade därför gått förlorad.

Svea hovrätts dom 2023-01-17 i mål nr T 6836-21

Analys: Avgörandet har fått stor uppmärksamhet eftersom den visar på de avtalsrättsliga utmaningar som kan uppstå när konsultmäklare upphandlas för att i sin tur upphandla konsulter som ska utföra det faktiska arbetet åt beställaren. Domen kan komma att få stor betydelse för affärsavtal där konsultmäklare är inblandade. Avgörandet understryker även vikten av att tydligt och korrekt framställa skadeståndskrav. Ett otydligt eller försenat krav kan leda till att rätten till ersättning går förlorad.

Konsultbolaget hade rätt att fakturera både milersättning och timarvode vid resor

Ett konsultbolag hade anlåtats av ett fastighetsutvecklingsbolag för att utföra konsulttjänster i olika byggprojekt. Uppdraget omfattade en betydande mängd resor. Tvist uppstod när fastighetsutvecklingsbolaget inte betalade den av konsultbolaget fakturerade ersättningen för resor. Fastighetsutvecklingsbolaget menade att konsultbolaget felaktigt fakturerat både timarvode vid restid och milersättning, trots att avtalet endast gav rätt till milersättning. Dessutom ansåg fastighetsutvecklingsbolaget att konsultbolaget inte hade rätt till ytterligare ersättning eftersom den ersättning som redan betalats översteg vad som utgör skälig ersättning för uppdraget.

Hovrätten konstaterade att enligt avtalet ska rörligt timarvode erläggas efter nedlagd tid samt att kostnader för resor inte ingår i timarvodet. Enligt hovrätten talar formuleringen i avtalet för att konsultbolaget haft rätt att fakturera timarvode för den tid som lagts ner på resor. Denna tolkning stämmer också väl överens med bestämmelserna i ABK 09 som inte gör skillnad mellan olika arbetsinsatser som utförs av konsulten (jfr ABK 09 kap. 6 § 2). Hovrättens slutsats ledde till att konsultbolaget inte bara var berättigat att fakturera milersättning för bilresor, utan även hade rätt att kräva timarvode för den tid som ägnats åt resor.

/// Då reklamationen gjordes ett halvår till ett år efter fakturorna mottagits hade det inte skett inom skälig tid

När det gäller huruvida ersättningen som redan betalats överstigit vad som är skäligt anför hovrätten att en förutsättning för den invändningen är att en reklamation skett inom skälig tid efter fakturans mottagande. Då reklamationen gjordes ett halvår till ett år efter fakturorna mottagits ansåg hovrätten att det inte skett inom skälig tid. Fastighetsutvecklingsbolaget var därmed bundet av det fakturerade priset om det inte var oskäligt (jfr 47 § köplagen). Konsultbolagets vann sin talan i hovrätten.

Göta hovrätts dom 2023-09-29 i mål nr T 3831-21

Analys: Avgörandet visar på hur viktigt det är att parterna säkerställer att ordalydelsen i avtalet korrekt speglar det önskade resultatet och noggrant anger vad som ingår respektive inte ingår i ett timpris. Det är vanligt förekommande att brister i regleringen gällande timpriser leder till tvist och i detta fall ledde denna otydlighet till stora extrakostnader för beställaren. Dessutom understryker avgörandet vikten av att snabbt reagera och reklamera mot fakturor som inte överensstämmer med avtalade villkor. *Domen har överklagats till Högsta domstolen och har inte vunnit laga kraft.*

Fullgörandeförsäkring gav ingen ersättning när betalningsreglerna inte följdes

En försäkringsgivare utfärdade en fullgörandeförsäkring för ett entreprenadkontrakt där ett fastighetsbolag var försäkringstagare. Försäkringsbeloppet uppgick till tio procent av kontraktssumman och skulle täcka extrakostnader för färdigställande vid hävande av kontraktet. Efter entreprenörens konkurs hävde fastighetsbolaget kontraktet och framställde anspråk på försäkringsersättning vilket ledde till tvist om uppfyllande av försäkringsvillkor.

Enligt de aktuella försäkringsvillkoren måste den försäkrade följa specifika betalningsregler. Delbetalning får endast göras för fakturerade och utförda arbeten och möjligheterna att innehålla betalning enligt reglerna i AB 04 ska följas. Om den försäkrade inte följer betalningsreglerna begränsas ersättningsrätten till vad som skulle ha betalats vid korrekt efterlevnad.

/// Eftersom bolaget inte hade uppfyllt betalningsreglerna enligt försäkringsvillkoren förlorade det sin rätt till försäkringsersättning helt

Tingsrätten anförde att bevisbördan för att betalningsreglerna hade följts låg på fastighetsbolaget. Försäkringsbolaget ansåg att 75 % av entreprenadarbetena var utförda vid hävningstidpunkten och det var enligt tingsrätten bolagets uppgift att styrka att mer arbete än så hade utförts. Även om bolaget hävdade att de hade följt betalningsplanen för entreprenaden ansåg tingsrätten att detta inte automatiskt innebar att arbetena hade utförts enligt den schemalagda betalningsplanen.

Sammanfattningsvis fann tingsrätten att bolaget inte hade kunnat bevisa att mer än 75 procent av arbetena hade utförts vid hävningstidpunkten. Vidare konstaterade tingsrätten att bolaget inte hade följt betalningsreglerna vilket ledde till att ersättningen begränsades till den som skulle ha utbetalats om reglerna hade följts korrekt. Som en följd av detta förlorade bolaget den begärda ersättningen på över 6 miljoner kronor. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning.

Svea hovrätts dom 2023-03-13 i mål nr T 3795-21

Analys: Fullgörandeförsäkringar innehåller ofta specifika betalningsregler. Det är viktigt att noggrant följa betalningsreglerna i fullgörandeförsäkringar för att inte riskera att förlora rätten till ersättning. Vanliga betalningsregler är bland annat att delbetalningar av kontraktssumman endast får göras för fakturerat och utfört arbete, och att den försäkrade ska innehålla betalning i den omfattning den har rätt till det enligt standardavtalen AB 04 och ABT 06.

Högsta domstolen har tolkat begreppet "myndighets ingripande"

Högsta domstolen har avgjort att "myndighets ingripande" i en epidemiavbrottsförsäkring inte inkluderar de generella föreskrifterna som Folkhälsomyndigheten utfärdade för att begränsa covid-19-smittspridning. Försäkringsbolaget behöver därför inte betala ersättning.

I målet hade ett bolag som bedriver nattklubsverksamhet begärt ersättning från en epidemiavbrottsförsäkring efter att Folkhälsomyndigheten utfärdade generella föreskrifter på grund av covid-19, vilket ledde till att bolaget stängde ned sin verksamhet. Försäkringsbolaget nekade ersättning.

/// I detta fall fann domstolen att försäkringsbolagets tolkning stöds av övriga villkor

Högsta domstolen konstaterade att tolkningen av epidemiavbrottsförsäkringen i första hand skulle utgå från villkorets ordalydelse. Även om uttrycket "myndighets ingripande" tyder på att det bör vara ett individuellt beslut, kan det inte helt uteslutas att villkoret gäller även vid avbrott som beror på generella myndighetsföreskrifter.

Domstolen noterade också att när det finns utrymme för olika tolkningar kan ledning sökas i systematiken och övriga försäkringsvillkor. I detta fall fann domstolen att försäkringsbolagets tolkning stöds av övriga villkor. En annan viktig aspekt som domstolen nämnde var att om det finns specifika lagar eller regler som myndigheter har satt upp för att begränsa smittspridning, så ska dessa regler följas enligt villkoren i försäkringen.

Sammantaget kom Högsta domstolen fram till slutsatsen att "myndighets ingripande", i ljuset av övriga försäkringsvillkor, inte omfattar generella föreskrifter av det slag som Folkhälsomyndigheten utfärdade, och att försäkringsbolaget därmed inte är skyldigt att utge ersättning från försäkringen.

Högsta domstolens dom 2023-07-11 i mål nr T 3101-22

Analys: I AB 04/ABT 06 kapitel 6 § 3 används termen "myndighets åtgärd" som är närbesläktat med "myndighets ingripande". Systematiken i standardavtalen tyder enligt Byggföretagens uppfattning på att uttrycket "myndighets åtgärd" bör omfatta både generella och verksamhetsspecifika åtgärder. Om "myndighets åtgärd" tolkas lika snävt som "myndighets ingripande", kan det leda till att entreprenören måste lägga en riskpremie på sina anbud för händelser som endast i undantagsfall inträffar, vilket i sin tur kan fördyra projekten. Detta skulle helt klart strida mot syftet med standardavtalen.

Tvist om sulfidhaltiga bergmassor som överläts utan betalning

Ett anläggningsföretag hade placerat krossade bergmassor på en fastighet för att skapa en etableringsyta. När företaget skulle avveckla verksamheten överlämnades bergmassorna muntligt och kostnadsfritt till ett byggföretag som planerade att bygga bostäder på samma fastighet. Efter överlåtelsen visade det sig att massorna innehöll sulfid. Byggföretaget menade att det förelåg fel i massorna och krävde ersättning från anläggningsföretaget för kostnaderna att hantera dem.

Parterna ansåg att köplagens regler var tillämpliga, men tingsrätten påpekade att överlåtelsen hade skett utan betalning och hade benefika inslag vilket gjorde att köplagen inte direkt var tillämplig på tvisten. Baserat på omständigheterna beslutade tingsrätten ändå att tillämpa köplagens regler. Domstolen prövade därefter om det förelåg fel i bergmassorna enligt 17 och 18 §§ i köplagen. Tingsrätten fann att det inte överenskommits att massorna skulle vara sulfidfria eller att anläggningsföretaget givit någon sådan utfästelse.

Byggföretaget fick ingen ersättning för hanteringskostnaderna

Det konstaterades även att massorna inte var felaktiga trots att de inte kunde användas för byggföretagets avsedda syfte. Slutligen ansåg tingsrätten att byggföretaget inte med fog kunde förvänta sig att massorna skulle vara sulfidfria. Sammanfattningsvis ansågs inget fel föreligga i bergmassorna och byggföretaget fick ingen ersättning för hanteringskostnaderna. Hovrätten fastställde tingsrättens dom utan ändringar.

Svea hovrätts dom 2023-11-29 i mål nr T 8536-22

Analys: Rättsfallet belyser vikten av att noggrant undersöka och specificera skick och kvalitet på material vid överlåtelser i byggprojekt, särskilt när det gäller material som kan ha föroreningar som innebär miljörisker. Det understryker även vikten av att alltid ha skriftliga avtal och tydliga villkor, även när överlåtelsen sker utan betalning. I detta fall ledde avsaknaden av ett skriftligt avtal, som tydligt specificerat kvaliteten och frånvaron av föroreningar, till betydande ekonomiska konsekvenser för byggföretaget. *Domen har överklagats till Högsta domstolen och har inte vunnit laga kraft.*

Fråga om utlämnande av personalliggare har prövats av Högsta domstolen och EU-domstolen

Högsta domstolen (HD) begärde i april 2021 förhandsavgörande från EU-domstolen i anledning av fråga om personalliggare ska lämnas ut i en entreprenadvist. Bakgrunden är en pågående tvist om ersättning för utförda arbeten där det har framhållits att den aktuella personalliggaren kan ha betydelse som bevis för att arbeten inte utförts i den omfattning som påstås. I rättegången har det därför begärts att personalliggaren ska lämnas ut, så kallad edition. Frågan om att lämna ut personalliggaren i rättegången har överklagats till HD med hänvisning till att detta inte är förenligt med reglerna i dataskyddsförordningen, GDPR.

EU-domstolen meddelade att bestämmelserna i GDPR ska tillämpas vid domstolens bedömning av frågan om edition. Vid bedömningen ska de enskildas (vars personuppgifter har samlats in) intressen beaktas och en avvägning göras i varje enskilt fall bland annat med hänsyn till principen om uppgiftsminimering.

 Beställaren har ett berättigat intresse att erhålla personalliggaren genom edition

HD har därefter fattat ett beslut och framhåller vikten av att parterna har möjlighet att få tillgång till de handlingar som de kan behöva för att kunna bevisa sin talan. Beställaren har enligt HD ett berättigat intresse att erhålla personalliggaren genom edition och att detta ska väga tungt i bedömningen. Samtidigt betonade domstolen vikten av att balansera denna rättighet med hänsyn till skyddet för den registrerade personalens intressen. HD beslutade därför att personalliggaren skulle lämnas ut med maskering av personnummer och liknande identifierande uppgifter för att följa principen om uppgiftsminimering.

Högsta domstolens beslut 2023-12-29 i mål nr Ö 1750-20 och EU-domstolen mål C 268/21

Analys: Det är vanligt att beställare begär att få ta del av uppgifter från personalliggaren. HD har prövat en speciell situation där beställaren, efter att tvisten nått domstolen, har begärt ut personalliggaren genom edition. Beslutet innebär att entreprenören kan vara tvungen att lämna ut personalliggaren genom ett sådant editionsföreläggande, även om en bedömning alltid måste göras i det enskilda fallet. Beslutet ger däremot inget svar på frågan om entreprenören redan under entreprenadtiden, och innan saken går till edition genom domstolen, på begäran från beställaren måste lämna ut uppgifterna från personalliggaren.